

1879 St. Anna, Heel

Door Will Buntinx

In 1872 sticht Mgr. Petrus Savelberg te Heerlen een congregatie van religieuze zusters, in 1874 gevolgd door een congregatie van broeders, met als opdracht te zorgen voor mensen die maatschappelijk volkomen uit de boot vielen: 'helpen waar niemand helpt'. Deze congregaties starten in 1879 in het kasteel van de graaf De Geloës te Heel, de opvang van een ruime doelgroep 'alleenstaande ouderen, wezen, voogdijkinderen, epileptici, achtergebleven kinderen en zwakzinnigen'. In 1910 beginnen de broeders eveneens in Heel een instelling specifiek voor jongens en mannen.

Waar 's Heeren Loo (1891) en Huize Assisië (1904) vanaf het begin erkend waren als krankzinnigengesticht op grond van de wet uit 1884 was dat met de start van St. Anna (nog) niet het

geval. St. Anna heeft daarmee haar wortels niet in het krankzinnigenwezen / de psychiatrie of de pedagogiek / de idiotenscholen. De zorgcultuur werd daardoor van meet af aan meer getekend door caritas en pragmatisme. Zo werd tot in de jaren zestig van de vorige eeuw teruggevallen op de huisarts van het dorp en op een consulent-psychiater. Beide disciplines hadden geen bemoeienis met de leiding van de instelling. In de cultuur van St. Anna is daarmee geen sprake geweest van een 'medische model'; eerder van een moreel-religieus model. De bewoners van St. Anna kwamen uit het hele land. In 1913 kwam 35% uit Limburg, 13% uit Amsterdam en 40% uit de rest van Nederland en 12% uit het buitenland. Ook was volkomen gebruikelijk dat bewoners tijdelijk verbleven en weer vertrokken als hun eigen situatie en omgeving dat toelieten. De instelling beantwoordde daarmee niet aan het stereotype beeld van 'opberginstituut'.

In de loop van de tijd vond een proces van differentiatie plaats waardoor vanaf begin jaren vijftig van de vorige eeuw uitsluitend mensen met verstandelijke beperkingen verbleven. St. Anna was toen landelijk een 'grote' instelling met 750 bewoners met een verstandelijke beperking. Vanaf 1980 startte een proces van regionalisering en deconcentratie.

Literatuur

Klijn, A. (1995). *Tussen Caritas en Psychiatrie. Lotgevallen van zwakzinnigen in Limburg 1879-1952*. Hilversum: Verloren.

De Valk, J.C. (1979). *Heel hun Leven*. Heel: Stichting St. Anna.

Foto boven: Mgr. Petrus Savelberg, stichter van de congregatie der Kleine Zusters van de Heilige Joseph en van de Broeders van de Heilige Joseph; huurt het kasteel te Heel in 1879 en koopt het in 1880.

Foto beneden: 1896, Ingang Kasteel te Heel (St. Anna, 1896).

